

Natalia KOVALENKO

Prazeological units of dialect language in «Vocabulary...» by B. Hrinchenko

«Vocabulary of Ukrainian language» by Borys Hrinchenko – is an important example of Ukrainian language of the XIXth century, collected examples of oral territorial language of Ukraine of that time. This lexicographical work serves as a reliable and valuable source for diachronic research in sphere of dialect phraseology.

In the article the structure and semantics of prazeological units of dialect language on the material of «Vocabulary...» by B. Hrinchenko, which present different aspects of nation's existence: person's behavior, way of life, trades, ceremonies etc., are analyzed. Dialect phraseological units, their components allow penetrating into dialectal system of the language, to determine borders of their functioning and their adoption in different groups of language speakers.

Наталія Сніжко

**«Словарь української мови»
за ред. Б. Д. Грінченка в інтегральному моделюванні
розвитку лексики та лексикографії**

«Словарь української мови» за ред. Б. Д. Грінченка – безцінне джерело вивчення історії національної мови та культури. Він є науковим підґрунтям для укладання нових словників, розвитку та формування сучасних напрямків інтегральних лінгвістичних досліджень.

Словник містить у собі важливу та різноаспектну інформацію про структуру і функціонування народно-розмовної і діалектної лексики минулих століть. У ньому детально представлена лексика різних ідеографічних сфер та тематичних угруповань, зосереджена значна кількість фразеологізмів та паремій, зібрано багатий та достовірний ілюстративний матеріал, який відбиває динаміку мови та мовних норм і засвідчує внесок визначних українських письменників в становлення та розбудову національної мови. Крім того, словник подає етнографічні та енциклопедичні коментарі, тобто виконує функції інформаційно-довідкової і навчально-аксіологічної системи.

Українські мовознавці (А. А. Бурячок, М. М. Пилинський, О. О. Тараненко та ін.) називають Словник Б. Д. Грінченка скарбницею національної

УДК 811.161.2'374

мови та цінним етнографічно-енциклопедичним довідником і дають високу оцінку лексикографічній вправності Бориса Дмитровича [1; 3; 5; 6; 9 та ін.]. Й. О. Дзедзелівський та В. І. Статеева наголошують, що Б. Д. Грінченко заклав основи нової наукової галузі – історії української лексикографії. Методологія лексикографування представлена ним у праці «Огляд української лексикографії» (1905 р.) та передмові до першого тому «Словаря української мови» (1906 р.) [3: 123].

А. М. Поповський та А. С. Зеленько 1993 року зазначали, що словник Б. Д. Грінченка є передвісником української ідеографії [6: 36]. Це сприяло активному дослідженню ідеографічних сфер та тематичних груп лексики за матеріалами цієї лексикографічної праці (Н. Ф. Венжинович, Т. В. Григоренко, Л. Б. Думанська, І. О. Ніколаєнко, Л. В. Савченко, З. С. Сікорська, І. Г. Скиба, С. С. Солодка, В. В. Чеведак та ін.). Автор кожної ідеографічної розвідки наголошує на важливості системного вивчення вокабулярію словника Б. Д. Грінченка. Нині, із застосуванням сучасних інтегральних технологій, з'являється можливість створення ідеографічної версії Грінченкового збірослова. У ній поряд з власне ідеографічними групами, сформованими за семантичними ознаками слів, постануть і ті розряди лексики, які моделюються за структурно-функціональними параметрами (словотвірними, стилістичними тощо). В ідеографічному тезаурусі маємо змогу виокремлювати та аналізувати ту частину лексичного складу української мови минулих століть, у якій найбільш виразно відбиті закономірності українського мовотворення та виявляється енергетичний потенціал народно-розмовної мови. У першу чергу, це: а) об'ємні групи емоційно-оцінної та конотативної лексики з виразним аксіологічним спрямуванням, що підкреслює високі морально-етичні критерії українського світосприймання (*балакайло*, *бубній*, *безитанько*, *голочванько*, *бабухатий*, *вовкодухий* та ін.), б) розлогі ряди зменшено-пестливих слів та найменувань тих реалій, які є найважливішими в житті етносу (*бусель*, *бусень*, *бусько*, *бусьок*, *буселько*, *бусьчиха*, *бусленя*, *бусленятко*, *бусленятчко* та ін.), в) лексика з прозорою внутрішньою формою, що відбиває високий рівень образного та аналітичного мислення мовотворців (*безвік* «вічність», *божечок* «натільний хрестик», *бурчало* «муха», *бурчимуха* «овід», *бурчак* «струмок», *бурхайло* «вітер», *білаш* «білий хліб», *буць* «невдало спечена хлібина», *голомороззя* «мороз без снігу», *близнити* «народжувати близнят», *водопійча* «кухоль», *гедзень* «літній час, коли худоба потерпає від укусів гедзів, липень місяць») та ін.

Більшість із перелічених слів сьогодні можемо знайти тільки в словнику Б. Д. Грінченка, що підкреслює його безцінний внесок у справу збере-

ження національного коріння мови. Отже, Борисом Дмитровичем закладені лексикографічні підвалини для інтегрального дослідження історії розгортання мовно-аксіологічних категорій та вивчення динаміки національного мовомислення крізь призму провідних ідей (образів) розвитку мови і суспільства. Особливо важливим сьогодні є використання лексикографічних здобутків Б. Д. Грінченка у процесі інтегрального моделювання мовних змін за матеріалами кількох тлумачних словників (П. П. Білецького-Носенка, Б. Д. Грінченка, 11-томного СУМ, ВТС за ред. В. Т. Бусла), що є перспективним напрямком вивчення закономірностей мовного освоєння світу українцями [7; 8].

Важливість та актуальність системного вивчення досвіду Б. Д. Грінченка підкреслюється також великою кількістю наукових розвідок та конференцій, присвячених йому, і високим грінченківським духом сьогодення. Сучасними словникарями (укладачами СУМЖ, ВТС, ВЗОС, Орф-09 та ін.) відроджується значна частина лексики зі «Словаря української мови», яка не була зареєстрована 11-томним СУМом. За підрахунками М. М. Пилинського, це близько 25 тисяч слів [5: 26]. Створено кілька версій електронного словника Б. Д. Грінченка, причому остання версія, представлена на порталі Національного університету ім. Б. Д. Грінченка, дозволяє працювати з усіма реєстровими одиницями «Словаря української мови», адже передбачає доступ до кожного слова через словопоказчик. Нині розгорнулося активне укладання словників нових та актуалізованих слів і значень (А. М. Нелюба, О. М. Тищенко та ін.), основною метою яких є збереження та відродження скарбів народної мови. З націєтворчим духом словника Б. Д. Грінченка суголосний новий академічний словник тлумачного типу за ред. В. В. Жайворонка (СУМЖ). Основним принципом укладання останнього є широке відображення народної лексики, а для системного опрацювання матеріалу укладачі залучають Грінченкові прийоми зведення варіантів та похідних слів в одній статті під ключовим словом. Завершилося нині й укладання багатотомного Етимологічного словника української мови за ред. В. Г. Складенка, в основу якого покладено реєстр 4-томного «Словаря української мови». Тепер відкривається можливість системного вивчення історії розвитку народно-розмовного фонду української мови, відбитого в словнику Б. Д. Грінченка, на тлі слов'янських та індоєвропейських мов, опрацьованих в ЕСУМ.

Укладений за кращими традиціями українського та світового словникарства, лексикон Б. Д. Грінченка завжди в епіцентрі наукових студій. Нині він є благодатною основою для розвитку інтегральної лексикографії, адже в ньому змістовно і компактно відображено системно-структурну будову лек-

сичного складу мови та особливості його функціонування. «Обсягом свого реєстру, – зазначає А. А. Бурячок, – використанням джерел, складом і добром лексики, розробкою семантики, точністю й широтою документації та принципами певної нормалізації лексичного складу української мови словник Б. Д. Грінченка перевершує всі типи попередніх українських словників. Саме ці лексикографічні параметри ставлять його в ряд великих тлумачних і перекладних словників слов'янських мов 2-ї пол. – поч. XXI ст.» [1: 95]. Отже, комплексне вивчення лексикографічної спадщини Б. Д. Грінченка є актуальним завданням сьогодення.

Мета нашого дослідження – визначення ролі Грінченкового словника в інтегральному моделюванні історії лексики української мови кінця XVIII – поч. XXI ст., яке здійснюється за матеріалами багатьох словників. У ході дослідження важливим є вирішення таких завдань: 1) з'ясування динаміки лексичного складу мови кінця XVIII – поч. XXI ст. шляхом зіставлення реєстрів різних словників; 2) формування спільного лексичного фонду за матеріалами словників різних епох з метою репрезентації ядра лексичної системи; 3) визначення груп актуалізованої та позасловникової лексики; 4) з'ясування глибини та шляхів розвитку різнотипної варіантності лексичних одиниць; 5) систематизування мовних змін, що відбулися внаслідок звуження чи розширення значення слів; 6) аналіз прийомів лексикографічної інтерпретації полісемії та омонімії тощо.

Лексикографічні параметри Грінченкового словника нині активно вивчаються укладачами та розробниками електронного загальномовного тезауруса української лексики кінця XVIII – поч. XXI ст., першим етапом якого є створення зведеного словника [8].

Саме в цій інтегральній системі словник Б. Д. Грінченка стає точкою опори для з'ясування важливих питань системного дослідження динаміки мови упродовж значного відрізка часу. Про «точку опори» своєї праці для наступних наукових досліджень писав Борис Дмитрович у підсумковій частині передмови до «Словаря української мови» [2: XXV]. Сподіваємося, що сучасне інтегральне моделювання якомога виразніше розкриє лексикографічний талант визначного вченого і дасть поштовх до з'ясування найважливіших закономірностей розвитку мови та розбудови теорії і практики лексикографії.

У багатоджерельній та багатофункціональній інтегральній системі словник Б. Д. Грінченка виконує функції координаційного центру по упорядкуванню лексики різних розрядів: нової, застарілої, запозиченої, актуалізованої, позасловникової тощо. Тобто, при систематизуванні лексичних одиниць у зведеному словнику, який укладається за матеріалами 20 різних за типами

та часом створення словників, саме за реєстром Грінченкового словника визначаємо місце лексичної одиниці в словниковій статті та макроструктурі словника. З'ясовуються особливості співвідношення реєстрів різних словників та роль кожного лексикографа у збереженні чи відсіюванні лексичних одиниць. Порівняно з іншими словниками минулого, 4-томний «Словарь української мови» має найповніший реєстр народно-розмовної лексики, тому зіставлення його вокабулярію з реєстром 11-томного СУМ, з одного боку, унаочнює втрату частини лексичного фонду словника Б.Д. Грінченка, а з іншого, розкриває широкий розмах відродження Грінченкової лексики укладачами ВТС та ВЗОС за ред. В. Т. Бусла. Поряд із цим маємо нагоду проаналізувати і особливості та наслідки відсіювання лексики самим Борисом Дмитровичем під час опрацювання ним словника Є. Желехівського та С. Недільського (Ж). Тобто назбирається величезна кількість фактичного матеріалу, який надзвичайно цікавий у плані дослідження загальних закономірностей розвитку лексичного складу, зумовлених як об'єктивним ходом історичних змін, так і роллю лексикографів в упорядкуванні реєстрів своїх словників.

Матеріали зведеного словника лексики української мови кінця XVIII – поч. XXI ст., в першу чергу, відображають динаміку надлишкових форм слів. Про відхід лексичних одиниць до пасивного фонду свідчить один чи декілька індексів біля реєстрової одиниці зведеного словника. Так, сьогодні лише в словнику Б. Д. Грінченка знаходимо варіанти прислівника *барзо* (*бардз*, *бардзки*) та вищий ступінь порівняння *барже* [Гр, I: 29]. Невластивими для сучасної української мови є орфографічні різновиди слів *близче* = *ближче*, *близчий* = *ближчий* [Гр, I: 73], морфемно-словотвірні варіанти *близці* = *близнята* [Гр, I: 73] тощо. Проте надзвичайно важливо зберегти подібні форми в електронному зведеному словнику, тим більше, що в кількісному відношенні вони складають вагомую частину лексичного складу мови. Така лексика є підґрунтям глибокого аналізу закономірностей розвитку та функціонування мови попередніх епох та прогнозування наступних змін.

За матеріалами зведеного словника маємо змогу виявляти не тільки пасивну та позасловникову лексику, а й ту її частину, яка знову відроджується. Цікаво, що Б. Д. Грінченко залишив поза межами свого словника таку лексичну одиницю з «Малорусько-німецького словаря» Є. С. Желехівського як *благодареники*, що рифмується з *вареники* (Ж: 31). Можливо, з опублікуванням зведеного словника вона теж актуалізується, адже *вареники-благодареники* є досить органічним компонентом сучасного мовно-інформаційного простору.

Кожен рядок електронного зведеного словника – це детальна історія розвитку лексики та лексикографії упродовж значного часового періоду.

У горизонтальній послідовності переліки індексів словників відбивають час фіксації слова та його варіантів різними словниками, а додаткові рядки (під реєстровою одиницею, вертикально) свідчать про його історичні зміни. Ви-являємо, наприклад, що в епоху Б. Д. Грінченка, тобто лише сто років тому, в епіцентрі конкурування фонетико-морфологічних форм знаходилося запо-зичене слово *бавовна* та його похідні:

баво*вна *ім. ж.* СУМ ВТС Орф-75 Орф-94 Орф-9 ВЗОС ОЕ Ж УНС УРС

бавовна Гр

бавовна Гол УАС

баволна Гр (*разом із бавовна, бавовняний, баволняний*)

бавельна БН (*разом із бавильна, бавольна, бавульна*)

бавна ВТС (*заст.*) Ж (*разом із бавовна*) Гр (*тс*)

бавина Гр (*разом із бавовна*)

бавуна Ж

бавуна Гр (*разом із бавовна, бавовняний, бавуняний*)

бавовняний *прикм.* Орф-94 Орф-9 ВЗОС ОЕ Гол УРС

бавовняний СУМ ВТС Орф-75 БН (*при бавельняний*) Ж Гр (*разом із бавняний*)

УАС (*при бавовна*) УРЕ₂~

баволняний Гр (*при баволна*) (*разом із бавовняний*)

бавельняний БН (*разом із бавовняний*)

бавняний ВТС (*заст.*) Гр

бавуняний Гр (*при бавуна*) (*разом із бавовняний*)

бобняний Я

Для систематизування подібних варіантів у зведеному словнику вико-ристовуються спеціальні маркери. У словнику Б. Д. Грінченка зв'язки між семантичними та фонетико-граматичними варіантами засвідчені знаком =, сполучником *i* або комою між варіативними формами. Знак = значно по-легшує групування варіантів у зведеному словнику, а в словнику Б. Д. Грін-ченка є засобом економії друкарського місця. Ним свого часу користувався І. І. Срезневський, застосовували його також укладачі перекладних словни-ків (УНС, УАС) та ін. А. П. Загнітко зазначає, що знаком = Б. Д. Грінченко передає опозиції ідентичності, якими в «Словарі української мови» охоплю-ються слова, що різняться: 1) написанням (*плечистий* = *плечастий*); 2) фор-мально-мотивованим значенням роду або формою числа (*перезов* = *перезва*); 3) формально-семантичними відтінками (*перекуйовдити* = *перекудлити*); 4) грамемами стану (*замкнутися* = *замикатися*); 5) дериваційними елемен-тами з одним словотвірним значенням (*литовка* = *литвинка*); 6) незначними семантичними відтінками (*кучопір* = *кажан*) [4: 129].

Грінченкову традицію економного та виразного систематизування варі-антів під ключовим словом продовжують укладачі сучасного однотомного

тлумачного Словника української мови за ред. В. В. Жайворонка (СУМЖ), а в академічному орфографічному словнику за ред. В. Г. Скляренка варіанти групуються за допомогою сполучника *і*. Грінченкові прийоми допомагають сучасним словникам упорядковувати численні різнотипні варіанти. У структурі зведеного словника української лексики кінця XVIII – поч. XXI ст. усі наявні в українській мові варіанти будуть подані окремим блоком, який і увиразнить специфіку їх розвитку та унормування. Отже, зведений словник – це надійний спосіб збереження усіх лексичних скарбів мови, зафіксованих в багатьох лексикографічних працях, а також засіб для їх ґрунтовного системного опрацювання.

Зіставлення реєстрів словників в межах зведеного словника – шлях до вивчення динамічних змін у мові та розвитку лексикографічних прийомів опрацювання різних розрядів лексики. За матеріалами зведеного словника увиразнюються проблеми відбиття полісемії та омонімії, звуження чи розширення значення слова, його спеціалізації чи детермінологізації тощо. Зрештою, системне опрацювання реєстрів зіставлених словників відбиває стійкі ділянки лексики (її ядро) та периферію. У попередніх публікаціях ми детально аналізували прийоми інтегрального моделювання розвитку лексичного складу мови за матеріалами багатьох словників [7; 8]. У цій статті хотілося б наголосити, що часто саме словник Б. Д. Грінченка є визначальним для вирішення проблемних питань інтегрального опрацювання лексичних одиниць та формування реєстрів сучасних лексикографічних праць. В дискусійному полі, наприклад, перебуває нині слово *віршиник*, яке не є активним елементом сучасного слововжитку, але зареєстроване в збір словів Б. Д. Грінченка та ще й з покликанням на твори Т. Г. Шевченка [Гр, I: 240]. Такі випадки переконують нас в нагальній необхідності укладання зведеного словника, у якому український лексикон та його джерельна база будуть відображені якнайповніше. Він забезпечить об'єктивність формування реєстрів сучасних словників.

Розгорнуті таблиці зіставлення реєстрів тлумачних словників та прийомів відображення в них динамічних змін – це творча лабораторія системного лексикографа, який має уважно проаналізувати усі зміни об'єктивного та суб'єктивного характеру, що спостерігаються в мові та лексикографії. Нижче подаємо фрагмент робочої таблиці лексикографа, що містить дані для формування зведеного словника та словників інших типів, а також для системного вивчення мовних змін упродовж значного часового періоду, починаючи з епохи І. П. Котляревського, засвідченої словником П. П. Білецького-Носенка (БН), і до наших днів (ВТС за ред. В. Т. Бусла). Для деяких слів, зокрема

тих, що зафіксовані лише в Словнику Б. Д. Грінченка, наводяться тлумачення російською мовою (як в оригіналі словника). Скорочення *тс* засвідчує ідентичність лексикографування певного слова у різних словниках. Наводяться також дані реєстру орфографічного словника (Орф-9), який підсумовує результати динамічних змін у мові. Словник Б. Д. Грінченка має індекс Гр.

Таблиця 1.

Лексикографічне відображення динаміки лексичного складу української мови кінця XVIII – поч. XXI ст.

Реєстр. од.	БН	Гр	СУМ	ВТС	Орф-09
забава	Забава і забара (1. медление; помеха, препятствие; 2. увеселение, удовольствие)	Забава, розвага	1. Розвага. 2. Те, що дає розвагу, втіху. 3. <i>розм.</i> Зібрання...	<i>тс</i>	+
забавка	–	<i>див.</i> забава	1. Предмет, яким забавляються діти; іграшка. 2. Те, що забава 1,2.	<i>тс</i>	+
забара	+	1. Затримка, уповільнення 2. Повільна людина.	<i>заст.</i>	1. <i>ж.</i> Затримка 2. <i>ч.</i> Вайло, м'яло.	–
забарність	–	Уповільнення, зупинка	Властивість за знач. забарний.	<i>тс</i>	+
забачення	–	Вид.	–	–	–
забега	–	= забіг 3. (Забіг 3. Ковзкий спад, з якого з'їжджають сани)	–	–	–
забезпека	–	Забезпечення, захист.	<i>рідко</i> = захист 2,3.	<i>тс, рідко</i>	–
забережень	–	Смуга льоду біля берега.	<i>див.</i> забережні. [Цит. зі СлГр]	<i>Див.</i> забережні, <i>мн.</i>	–
забережжа	–	Забереж'є	–	–	–
забиванка	–	В женском полушубке кант на талии.	–	–	–

Закінчення табл. 1

забігач	–	Складной карманный нож	–	–	–
забий-круча, ж.	–	Назва рослини	–	–	–
забийство	–	Убивство.	–	–	–
забийця	–	Убивця.	–	–	–
забиляняк	–	1. Зайвий віл у чумаків. 2. Зайва людина.	–	–	–
забиття	–	Убивство	Дія за знач. забити 1–5.	<i>мс</i>	+
забіг	–	1. Набіг. 2. Притулок, захисток. 3. Ковзкий спад. 4. Попередження. 5. Старання, зусилля.	1. У спорт. змаганнях – біг. 2. <i>заст.</i> Притулок, захисток. 3. <i>діал.</i> Ковзкий спад. 4. <i>тільки мн., діал.</i> Старання, зусилля.	<i>мс</i>	+
забіга, ч. і ж.	–	Бродяга, пришелец.	–	–	–
забігайло, ч.	–	Льстец, заискивающий человек.	–	Запададлива, улеслива людина.	–
забігання	<i>Забиганье.</i> Искательство, хлопоты.	1. Забігання. 2. Попередження	Дія за знач. забігати.	<i>мс</i>	+
<...>	–	?	–	–	–
завивайка	–	(можливо, крайка в одязі)	–	–	–
завидощі, мн.	–	Зависть	–	–	–
завилювання	–	Заискивание, виляние около чего-нибудь.	–	–	–
завина	–	Вина, погрешность	–	–	–
завинитель	–	Обвинитель	–	–	–
завинятко	–	Узелок, сверток.	–	–	–

У цій статті визначено лише кілька напрямків актуального дослідження лексикографічної спадщини видатного вченого. Кожен з них можна розширити до багатотомних наукових праць. Важливість здобутків Грінченка-лексикографа неоцінима, адже вони узагальнюють досвід попередніх по-

колінь словників і є потужним чинником розвитку сучасної інтегральної лексикографії. У структурі зведеного словника української лексики кінця XVIII – поч. XXI ст. «Словарь української мови» Б. Д. Грінченка виконує роль координаційного центру з упорядкування лексичних одиниць та дослідження особливостей їх історичних змін. В інтегральній лексикографічній системі вокабулярій Грінченкового словника увиразнює і утворює народно-розмовну основу української мови як благодатне і невичерпне джерело розвитку мови й суспільства.

Лексикографічні праці

- БН** Білецький-Носенко П. П. Словник української мови / Підгот. до вид. В. В. Німчук. – К.: Наук. думка, 1966. – 423 с.
- ВЗОС** Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 896 с.
- ВТС** Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
- Гол** Голоскевич Г. Правописний словник. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто – Львів: 1994. – 461 с.
- Гр** Словарь української мови / За ред. Б. Д. Грінченка. – Т. I–IV. – К., 1907–1909.
- ЕСУМ** Етимологічний словник української мови: В 7-и т. / Гол. ред. О. С. Мельничук. – Т. I–VI. – К.: Наукова думка, 1982–2012.
- Ж** Желеховський Є., Недільський С. Малорусько-німецький словар. – Т. I–II. – Львів, 1886.
- ОЕ** Орфоепічний словник української мови: В 2-х т. / Уклад. М. М. Пещак, В. М. Русанівський, Н. М. Сологуб, В. В. Чумак, Г. М. Ярун. – К., 2001.
- Орф-75** Орфографічний словник української мови / Уклад. С. І. Головащук, Т. В. Зайцева, І. С. Назарова, М. М. Пещак, В. М. Русанівський. – К., 1975. – 856 с.
- Орф-94** Орфографічний словник української мови / Уклад. С. І. Головащук, М. М. Пещак, В. М. Русанівський, О. О. Тараненко. – К.: Вид-во «Довіра», 1994. – 864 с.
- Орф-9** Український орфографічний словник / уклали: В. В. Чумак [та ін.]; за ред. В. Г. Склярєнка. – К.: Довіра, 2009. – 1011 с. – (Словники України).
- СУМ** Словник української мови. – Т. I–XI. – К.: Наукова думка, 1970–1980.

СУМЖ	Словник української мови / Кер. В. В. Німчук та ін. / Відп. ред. В. В. Жайворонок. – К.: ВЦ «Просвіта», 2012. – 1320 с.
УАС	Українсько-англійський словник / Уклад. К. Андрусин і Я. Кретт. – Саскатун (Канада), 1990. – 1163 с.
УНС	Українсько-німецький словник / Уклад. З. Кузеля і Я. Рудницький. – Лейпциг, 1943. – 1494 с.
УРЕ	Українська радянська енциклопедія: В 12-и т. – К., 1977–1985.
УРС	Українсько-російський словник: У 6-и т. / Гол. ред. І. М. Кириченко. – К.: Вид-во АН УРСР, 1953–1963.
Я	Яворницький Д. І. Словник української мови. – Катеринослав, 1920. – Т.1 (А–К). – 408 с.

Література

1. Бурячок А. А. «Словник» Б. Грінченка в контексті слов'янської лексикографії // Борис Грінченко. Тези доповідей республіканської науково-практичної конференції, присвяченої 125-річчю від дня народження видатного українського письменника, вченого, громадського діяча. – 1–3 грудня 1988 року. – Ворошиловград, 1988. – С. 94–95.
2. Грінченко Б. Предисловіе // Словарь української мови. Упорядкував з додатком власного матеріалу Борис Грінченко: в 4-х т. / НАН України. Ін-т укр. мови. – К.: Наук. думка, 1997. – Т. 4. – С. I–XXV.
3. Дзєндзелівський Й. О., Статєєва В. І. Грінченко Борис Дмитрович // Українська мова: Енциклопедія. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 122–123.
4. Загнітко А. П. Семантико-парадигматичне і формально-граматичне структурування іменних і дієслівних лексем у «Словарі української мови» за ред. Б. Д. Грінченка // Борис Грінченко. Тези доповідей респ. науково-практичної конф., присвяченої 125-річчю від дня народження видатного українського письменника, вченого, громадського діяча. – Ворошиловград, 1988. – С. 129–130.
5. Пилинський М. М. Словник Б. Грінченка. Міфи і факти // Мовознавство. – 1988. – № 6. – С. 25–32.
6. Поповський А. М., Зеленько А. С. В. Даль та Б. Грінченко – передвісники ідеографії // Проблеми творчої спадщини Бориса Грінченка : Тези доповідей респ. науково-практичної конф., присвяченої 130-річчю від дня народження Бориса Дмитровича Грінченка. – Луганськ, 1993. – С. 36–37.
7. Сніжко Н. В. Тлумачний словник як скарбниця знань про мову, світ та духовність у площині інтегрального моделювання // Українська і слов'янська тлумачна та

перекладна лексикографія. Леонідові Сидоровичу Паламарчукові / Інститут української мови; відп. ред. І. С. Гнатюк. – К.: КММ, 2012. – С. 282–290.

8. Сніжко Н. В. Системний підхід до вивчення динаміки лексичного складу української мови кінця XVIII – поч. XXI ст. // Українська мова. – 2013. – № 3. – С. 110–127.

9. Тараненко О. О. Збирайте, як розумний садівник, достиглий овоч у Грінченка (післямова до «Словаря української мови» за редакцією Бориса Грінченка) // Словарь української мови : в 4-х т. : фотопередрук / за ред. Б. Грінченка; НАН України; Ін-т укр. мови. – К.: Наук. думка, 1997. – Т. 4.

Natalia SNIZHKO

Ukrainian Language Vocabulary by Boris Hrinchenko in an integral modelling of development of lexis and lexicography

The article deals with analysis of the usage of Ukrainian Language Vocabulary by Boris Hrinchenko for research the history of development Ukrainian lexis and lexicography end XVIII – early XXI centuries. There are analyzed methodological problems of creation the Ukrainian Summary Word Index and an Integral Word Thesaurus where Vocabulary by Boris Hrinchenko plays the key role. The author accentuates the significance of Dictionary by Boris Hrinchenko to maintain the basis of nation language as well as to development of integral lexicography.

Василь Старко

**Грінченків «Словарь»
у збірці онлайн-словників на r2u.org.ua**

«Словарь» Бориса Грінченка (СлГр) посідає одне з перших місць серед українських словників за кількістю перевидань. І справді, лише паперових видань «Словаря» було щонайменше сім [1]. Тепер, в еру нових технологій, він набув нової, електронної постави й поширився, знову ж таки, в кількох версіях. Сьогодні «Словарь» – один із найдоступніших в Інтернеті українських словників. Окрім численних примірників засканованого варіанта паперового видання середини 1990-х років, на кількох сайтах Грінченків лексикографічний шедевр можна знайти в текстовій формі. За наявною в нас інформацією, над переведенням «Словаря» в текст незалежно працювали

УДК: 811.161.2'373